

De ryggradslösa djurens svar på badturisternas krav på säkra, rena och estetiskt tilltalande stränder på Fårö

Dennis Nyström

I takt med att allt fler människor bor och vistas vid kusten har sandstränder blivit intimt förknippade med aktiviteter som sol och bad. Fårö utgör inget undantag med sina vidsträckta sandstränder. På de mest populära sandstränderna har kombinationen av exploatering i dynmiljöerna, hårt slitage från badturister och en kontinuerlig strandstädning resulterat i en utarmning av den biologiska mångfalden. Vid sidan av detta tillkommer en omfattande igenväxning till följd av upphört bete och sandflykt, ökat atmosfärisk kvävenedfall och ökad humusanrikning i de övre sandlagren, som på senare år effektivt har minskat arealerna av öppna sandytor och blottad sand.

Avanäset på nordöstra Fårö utgörs av ett före detta flygsandsområde som länge präglades av omfattande sandflykt vid platser som Ullahau, troligen som en följd av ett alltför omfattande skogsbruk. Det var en hatad företeelse i dåtidens bondesamhälle då bönders marker och ägor begravdes under sand. Trots att den egentliga sandflykten på Fårö i dagsläget helt upphört på grund av omfattande igenväxning så lever fortfarande skräcken för sandflykt, i såväl liten som mer omfattande skala, kvar i dagens samhälle. Denna rädsla sätter käppar i hjulet vid planering av åtgärder för att gynna dynlevande arter och återskapa ett estetiskt tilltalande kustlandskap med vidsträckta dynmiljöer. Detta tillsammans med strandstädning och andra metoder för att uppfylla badgästernas krav på rena, säkra och estetiskt tilltalande sandstränder har gjort att många arter idag är hårt trängda och populationer är starkt isolerade från varandra.

Gotland har ett gynnsamt klimat under sommarhalvåret, vilket i kombination med en unik miljö skapat livsförutsättningar för en grupp starkt specialiserade och värmekrävande arter som på Gotland lever på gränsen av sitt nordliga utbredningsområde. I denna grupp finner vi en rad ryggradslösa djur, både insekter och spindlar som är unika för landet. De vittnar samtliga om en tid då Gotland låg på sydligare breddgrader med varmare klimat. Strandstädningens negativa effekter för dessa arter, i synnerhet de arter som är knutna till den fång som strandstädaren samlar upp sätts i relation och vägs mot badgästernas krav på rena, säkra och estetiskt tilltalande sandstränder.

Min studie visar att dessa specialiserade arter förekommer i mindre utsträckning på de stränder som kontinuerligt städas under sommarhalvåret. För att på sikt vända denna negativa utveckling bör antalet städade stränder inte öka i antal, vissa strandsträckor måste tillåtas vara ostädade. Den drastiska metoden med användandet av tunga städningsfordon måste också ses över.

En kommunikation mellan turistnäringen, Region Gotland, Länsstyrelsen på Gotland, lokala ideella organisationer (Gotlands Entomologiska, Botaniska och Ornitologiska förening), boende i området, markägare och Fårö samfällighet vore önskvärd för att få till åtgärder som återskapar ett estetiskt tilltalande kustlandskap för både det rörliga friluftslivet, turistnäringen och boende i området intressen, och som dessutom gynnar dynlevande arter. Om detta uppnås kan den negativa trenden med minskande biodiversitet vändas.